

ปัญหาการเรียนภาษาญี่ปุ่นของนักศึกษาไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศนีย์ เมธาพิสิฐ

สิ่งที่ยาก และ เป็นปัญหาสำหรับผู้เรียนชาวไทย คือ ส่วนนหรือการใช้ภาษาที่มีพื้นฐานทาง ความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่างกับสังคมไทย ทำให้ผู้เรียนชาวไทยมักจะใช้ผิดอยู่เสมอ เช่น 1) การแบ่งแยก ระหว่างสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ด้วยกริยา aru และ iru 2) การให้ความสำคัญกับมุมมอง เช่น กริยาให้-รับ ageru/kureru/morau 3) การใช้คำแสดง อารมณ์ความรู้สึก เช่น -tai กับ -tagaru, 4) การใช้คำพูดตอบโต้ใน ระหว่างการสนทนา เป็นต้น ในการเรียนภาษาจึงไม่ใช้การเรียนเฉพาะกฎเกณฑ์ทางภาษา เท่านั้น หากจะต้องทำความเข้าใจกับพื้นฐานทางความคิด และ วัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาด้วย จึงจะเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

ชำนาญ หอสมุด

Problems of studying Japanese for Thai learners

Asst.Prof. Tasanee Methapisit

The difficult problems for Thai learners of Japanese are expressions generated from different ways of thinking and cultural background. Thai learners usually find them strange and misuse them. For example, 1) the proper use of verbs of existence *aru* and *iru* depending on animacy 2) the proper use of verbs of giving and receiving '*ageru*' '*kureru*' '*morau*' which have to be changed due to the speaker's viewpoint 3) the proper use of expressions of feelings and desire which restrict the speaker from mentioning others' feelings 4) the use of backchannels during the utterance etc. To use Japanese language properly, thus, is not to remember grammatical rules recklessly but to have a good grasp of the Japanese's ways of thinking and cultural background.

บทนำ

ภาษาญี่ปุ่นถือว่าเป็นภาษาที่เป็นที่นิยมศึกษากันมากทั้งใน และต่างประเทศ จำนวนผู้สอบวัดระดับ ภาษาญี่ปุ่นซึ่งจัดโดยมูลนิธิญี่ปุ่นเมื่อปี 2003 พบว่า มีผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นที่สมัครเข้าสอบวัดระดับภาษาญี่ปุ่นใน ประเทศญี่ปุ่น จำนวน 60,949 คน และ ในต่างประเทศ (38 ประเทศทั่วโลก) 260,038 คน รวม จำนวนผู้เรียน ภาษาญี่ปุ่นทั้งสิ้นมีไม่น้อยกว่า 320,000 คน สำหรับประเทศไทย เอง นับตั้งแต่มูลนิธิญี่ปุ่นส่งเสริมการอบรม ครูผู้สอนภาษาญี่ปุ่นระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย ทำให้มีจำนวนผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้นเป็นหลาย เท่า ทวีคูณ ปัจจุบันประมาณการได้ว่ามีผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นในสถาบันการศึกษา ต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย ไม่ต่ำกว่า 35,000คน¹

ผลการสำรวจความต้องการของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ กำลังศึกษาภาษาญี่ปุ่นจำนวน 3,430คน พบว่า ร้อยละ 40 มีความต้องการ ศึกษาภาษาญี่ปุ่นต่อในระดับอุดมศึกษา กระนั้นก็ตาม ผู้เรียน ส่วนใหญ่มองว่า ภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาที่ยาก และ สิ่งที่ยากที่สุดคือ อักษรคันจิ รองลงมาคือ ไวยากรณ์ และ เสียงตามลำดับ มีผู้ตอบเพียงจำนวนหนึ่งระบุว่าวัฒนธรรม ญี่ปุ่น และความรู้สึกของชาวญี่ปุ่นขณะที่พูด เป็นหัวข้อ ที่ยาก²

ผลจากการสำรวจนี้ สะท้อนถึงทัศนะของผู้เรียนที่คำนึงถึงเรื่อง องค์ประกอบของภาษาเป็นสำคัญ แต่ใน ความเป็นจริงเป้าหมายของการเรียน ภาษาคือเพื่อการสื่อสาร ดังนั้นความสนใจจึงไม่อาจจะจำกัดอยู่ที่องค์ประกอบ ของภาษา แต่น่าจะให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจวัฒนธรรม หรือ ความรู้สึกนึกคิดของชาวญี่ปุ่นผู้ใช้ภาษา เพื่อจะได้สามารถเลือกใช้ภาษา ได้ถูก กาลเทศะ และเหมาะสมกับสถานการณ์

การแสดงออกทางภาษาของแต่ละภาษาย่อมมีความแตกต่างกัน ความ แตกต่างนี้มีรากฐานมาจาก วัฒนธรรม และ แนวคิดของชนชาตินั้น บทความนี้

จึงใคร่ขอหยิบยกประเด็นปัญหาของภาษาญี่ปุ่นที่สะท้อน ทักษะ ของคนญี่ปุ่นที่แตกต่างกับคนไทย ซึ่งปรากฏในการแสดงออกทางภาษามากแล้ว โดยจะกล่าวถึงประเด็นต่อไปนี้

- 1) การแบ่งแยกระหว่างความมีชีวิตและไม่มีชีวิต
- 2) การให้ความสำคัญกับมุมมอง
- 3) ข้อจำกัดของการใช้คำแสดงอารมณ์ ความรู้สึก
- 4) การตอบโต้ระหว่างการสนทนา

1. การแบ่งแยกระหว่างความมีชีวิตและไม่มีชีวิต

ความมีชีวิต หรือ ไม่มีชีวิต (animacy) ถือเป็นลักษณะอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการแสดงออกทางภาษา³ ในภาษาญี่ปุ่นมีกริยา aru ใช้แสดงการมีหรือการอยู่ของสิ่งไม่มีชีวิต ส่วน iru ใช้แสดงการมีหรือการอยู่ของสิ่งมีชีวิต ซึ่งสะท้อนถึงการแบ่งแยกระหว่างสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น

- 1) Reizooko ni miruku ga aru.

ในตู้เย็นมีนม

- 2) Heya no naka ni inu ga iru.

ในห้องมีสุนัข

แต่การแบ่งเช่นนี้อาจไม่ถูกต้องนัก เนื่องจาก กรณี พืช หรือ ต้นไม้ เป็นสิ่งมีชีวิตแต่ในภาษาญี่ปุ่น จัดว่าเป็นพวกเดียวกับสิ่งไม่มีชีวิตและใช้กริยา aru จึงมีนักวิชาการบางคนพยายามให้คำอธิบายเพิ่มเติมว่า iru จะใช้กับ

สิ่งมีชีวิตที่เคลื่อนที่ได้เท่านั้น ดังนั้น พืช ต้นไม้ หรือ ปะการัง ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ จึงไม่ใช่ iru ต้องใช้ aru

3) minami no umi ni sangoshoo ga takusan aru.

ในทะเลทางใต้มีปะการังมากมาย

แต่ในความเป็นจริง สิ่งไม่มีชีวิต แต่เคลื่อนที่ได้อย่าง รถเมล์ หรือ รถแท็กซี่ ในภาษาญี่ปุ่นก็สามารถใช้ iru ได้ เช่น

4) A, asoko ni basu ga iru.

อ๊ะ ตรงนั้น มีรถเมล์

อย่างไรก็ตาม การใช้ในลักษณะนี้ค่อนข้างจำกัดอยู่ที่ กรณีของ รถเมล์ รถแท็กซี่ เท่านั้น ไม่สามารถ ครอบคลุมไปถึงยานพาหนะอื่น ๆ ที่เคลื่อนที่ได้ เช่น รถไฟ เรือ หรือ รถจักรยาน จึงไม่สามารถสรุปว่า iru ใช้กับ สิ่งไม่มีชีวิตที่เคลื่อนที่ได้เช่นกัน กรณีนี้จึงควรพิจารณาว่า การใช้ iru ได้เนื่องมาจากการมองว่ารถเมล์ นั้นแทนความหมาย คนขับรถเมล์ มากกว่า

นอกจากนี้ ในกรณีของสิ่งที่ไม่มีชีวิตแต่หากผู้พูดมองว่าเป็นสิ่งที่เทียบเคียงกับสิ่งมีชีวิตทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้คล้ายกับสิ่งมีชีวิตอย่างคน หรือ สัตว์ เช่น ผี จะใช้กริยา iru กรณีเครื่องจักร เช่น หุ่นยนต์ ก็ขึ้นอยู่กับรูปร่าง หากเป็นหุ่นยนต์ ที่เป็น เครื่องจักรจะใช้กริยา aru แต่ถ้าเป็น หุ่นยนต์รูปร่างเหมือนคนเช่น AZIMO หรือ หุ่นยนต์สุนัข AIBO สามารถใช้ กริยา iru ได้ กรณีของตุ๊กตาก็เช่นกัน หากตุ๊กตานั้นเป็นสิ่งของที่วางขาย อยู่ในห้างสรรพสินค้า จะใช้กริยา aru แต่ถ้าเป็น ตุ๊กตาที่เป็นของส่วนตัว จะมีสภาพเป็นเหมือนเพื่อนเล่น ในกรณีนี้จะใช้ iru

Morita (1977,หน้า49) กล่าวว่า การมีสิ่งมีชีวิต เช่น ครอบครัว สามี ภรรยา เพื่อน พี่น้อง ลูก คนรัก คน โดยระบุชื่อ มักจะใช้ iru แต่ ถ้าเป็นคำนามบอกสถานภาพจะใช้ aru ดังตัวอย่างต่อไปนี้

5) Kanojo niwa taroo to jiroo to hanako ga iru kara, saikon wa muzukashii.

เพราะเขามีทาโร จิโร่ และ ฮานาโกะ การจะแต่งงานใหม่ไม่ใช่เรื่องง่าย

6) Kanojo niwa kodomo ga aru kara, nakanaka saikon dekinai.

เพราะเขามีลูก การจะแต่งงานใหม่ไม่ใช่เรื่องง่าย

นอกจากนี้ยังมีกริยาเช่น tsurete kuru/iku (พามา/ไป) และ motte kuru/iku (เอามา/ไป) ที่แยกใช้ โดย กริยาตัวแรกใช้กับสิ่งมีชีวิต และ กริยาตัวหลังใช้กับสิ่งไม่มีชีวิต ในภาษาไทยเองก็มีกริยาทั้งสองตัว คำว่า พามา/ไป โดยมากจะใช้กับสิ่งมีชีวิตเช่นเดียวกับภาษาญี่ปุ่น แต่สำหรับกริยา เอามา/ไป หรือ นำมา/ไป ไม่มีข้อจำกัดที่ชัดเจน สามารถใช้ได้กับทั้งสิ่งมีชีวิต และ สิ่งไม่มีชีวิต

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คนญี่ปุ่นค่อนข้างให้ความสำคัญกับความมีชีวิตและไม่มีชีวิต ของสิ่งที่กล่าวถึง และมีผลต่อการแสดงออกทางภาษาด้วย

2) การให้ความสำคัญกับมุมมอง

ภาษาญี่ปุ่น กล่าวได้ว่าเป็นภาษาที่ให้ความสำคัญกับมุมมองเป็นอย่างมาก มุมมอง ในที่นี้หมายถึง กรณีที่ในเหตุการณ์ที่มีสมาชิกตั้งแต่สองขึ้นไป เรามักจะเลือกที่จะมองเหตุการณ์จากจุดยืน หรือ มุมมองของผู้ที่ใกล้ชิดตัวเรา ดังนั้น หากเหตุการณ์นั้นมี บุรุษที่ 1 (ผู้พูด) กับ บุรุษที่ 3 (ผู้ที่ถูกกล่าวถึง) ผู้พูด ก็มักจะมองเหตุการณ์ไปจากจุดยืนของตนเอง มากกว่าที่จะมองจากผู้อื่น ลักษณะนี้สามารถพบได้ในสำนวนต่าง ๆ เช่น กริยาแสดงการให้และรับใน ภาษาญี่ปุ่น

กริยาแสดงการให้และรับของญี่ปุ่น มี 3 ตัว คือ ageru(yaru) kureru และ morau และการเลือกใช้กริยา ตัวไหน ขึ้นอยู่กับ เรามองเหตุการณ์ การให้-รับจากมุมมองใด กล่าวคือ ระหว่างผู้ให้ กับผู้รับ เราจะกำหนดให้ ใคร เป็นประธาน ใครเป็นกรรม เช่น กริยา ageru(yaru) และ kureru ต่างมีความหมายว่า “ให้” หากพูดว่า อาจารย์ยามูระให้สมุดบันทึกแก่นักศึกษา สามารถใช้กริยาตัวใดก็ได้ ดังนี้

7 a. Tamura sensei ga gakusei ni jisho o agemashita.

b. Tamura sensei ga gakusei ni jisho o kuremashita.

อาจารย์ยามูระให้พจนานุกรมแก่นักศึกษา

แต่ในตัวอย่างต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดในการเลือกใช้กริยา

8 a. Watashi ga gakusei ni jisho o agemashita.

ฉันให้พจนานุกรมแก่นักศึกษา

b.*Gakusei ga watashi ni jisho o agemashita.

นักศึกษาให้พจนานุกรมแก่ฉัน

9 a. *Watashi ga gakusei ni jisho o kuremashita.

ฉันให้พจนานุกรมแก่นักศึกษา

b. Gakusei ga watashi ni jisho o kuremashita.

นักศึกษาให้พจนานุกรมแก่ฉัน

กล่าวคือ กรณีประธานเป็นบุรุษที่ 1 และ กรรมรองเป็นบุรุษที่ 3 จะใช้กริยา ageru กรณีประธานเป็น บุรุษที่ 3 และกรรมรองเป็นบุรุษที่ 1 จะใช้กริยา kureru แสดงว่า กรณีของกริยา ageru มุมมองอยู่ที่ ประธาน และ กรณีของกริยา kureru มุมมองอยู่ที่กรรมรอง ประโยค 8b และ 9a จึงเป็นประโยคที่ไม่ถูกต้องเนื่องจากขัดกับ มุมมองในภาษาญี่ปุ่น

ลองพิจารณากริยา morau ก็พบลักษณะเดียวกันคือ

10) a. Watashi ga gakusei ni jisho o moraimashita.

b.??Gakusei ga watashi ni jisho o moraimashita.

ในกรณีของกริยา morau (รับ) มุมมองจะอยู่ที่ ประธาน ดังนั้น บุรุษที่ 1 จึงไม่สามารถเป็น กรรมรอง ได้ประโยค 10b จึงเป็นประโยคที่ไม่เหมาะสม

ความสัมพันธ์ระหว่างกริยาให้-รับ 3 ตัว กับ ผู้ให้ ผู้รับ และ มุมมอง สามารถสรุปได้ดังนี้

	ageru(yaru)	kureru	morau
ผู้ให้	ประธาน		กรรม
ผู้รับ	กรรม		ประธาน
มุมมอง	ประธาน(ผู้ให้)	กรรม(ผู้รับ)	ประธาน (ผู้รับ)

ผู้พูด (watashi) หรือ คนที่จัดว่าเป็นกลุ่มเดียวกับผู้พูด จะปรากฏในตำแหน่งของ มุมมอง ดังนั้น โดยทั่วไป แม้จะกล่าวถึงการให้-รับของผู้อื่น ก็ตาม การกำหนดประธานหรือ กรรมในประโยคจะยึดหลักเกณฑ์ มุมมองเป็นสำคัญ สำหรับประโยคที่ว่า ใครให้แหวนนี้แก่เธอ ผู้พูดกำหนดมุมมองอยู่ที่คู่สนทนาซึ่งเป็นผู้รับจึงเป็น

11) Dare ga (anata ni) yubiwa o kureta no desu ka?

ใครให้แหวนเธอ

12) (Anata ga)Dare ni yubiwa o moratta no desu ka?

เธอได้แหวนมาจากใคร

นอกจากนี้ กรณีที่กริยา ageru, kureru morau ทำหน้าที่เป็นกริยาบุกรားที่เสริมกริยารูป te ที่มา ข้างหน้า จะมีความหมายเฉพาะที่ไม่ใช่เพียงแค่ มุมมองเท่านั้น แต่มีความหมายเพิ่มเติมคือ มีความรู้สึกของการมี บุญคุณอยู่ด้วย ซึ่งนี่เป็นลักษณะเฉพาะของภาษาญี่ปุ่น ดังนั้น หากการกระทำใดเป็นสิ่งที่

ช่วยเหลือให้ผู้พูดได้รับความสะดวกสบายขึ้นมักจะใช้รูป te kureru แต่ การที่ผู้พูดช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้รับความสะดวกสบายขึ้นไม่ควร ใช้รูป te ageru เพราะจะฟังดูเป็นการทวงบุญคุณ ซึ่งเป็นมารยาทที่ไม่พึงประสงค์สำหรับสังคมญี่ปุ่น

13) Sensei ga watashi ni hon o kashite kureta.

ครูให้ฉันยืมหนังสือ

14) *Watashi ga sensei ni tegami o kaite ageta.

ฉันเขียนจดหมายให้ครู

3. ข้อจำกัดของการใช้คำแสดงอารมณ์ ความรู้สึก

สำนวน V-tai แสดงความต้องการ หรือ ความปรารถนา ในภาษาญี่ปุ่นนั้น มีข้อจำกัดในแง่ของประธาน ของประโยค กล่าวคือ V-tai จะใช้ได้เฉพาะกรณีที่ประธานเป็นบุรุษที่ 1 หรือ บุรุษที่ 2 เท่านั้น ตามทัศนะของคน ญี่ปุ่นคือ เรื่องของอารมณ์ความรู้สึกเป็นเรื่องส่วนตัว เราไม่สามารถพูดบรรยายอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นโดยตรง ได้ ประโยค 15 จึงไม่ถูกต้อง กรณีที่ต้องการพูดถึงความต้องการของบุรุษที่ 3 จะต้องพูดโดยอ้อมโดยใช้ เปลี่ยนรูปจาก tai เป็น tagaru เพื่อบรรยายท่าทางที่แสดงความอยาก หรือ เติมนำถ้อยทอดคำพูดว่า to itte imasu ต่อท้าย ดังตัวอย่างประโยค 16 และ 17

15) *Shalisa wa shinbun o yomitai.

ชาลิสายากอ่านหนังสือพิมพ์

16) Shalisa wa shinbun o yomitagatte imasu.

ชาลิสาทำท่ายากอ่านหนังสือพิมพ์

17) Shalisa wa shinbun o yomitai to itteimasu.

ชาลิสาบอกว่ายากอ่านหนังสือพิมพ์

แม้ว่าจะมีวิธีการกล่าวถึงความปรารถนาของบุคคลอื่นตามที่ได้กล่าวข้างต้นก็ตาม คนญี่ปุ่นจะไม่ถาม ความต้องการของบุคคลที่อาวุโสกว่าตน ยิ่งการถามว่า ยากกินไหม(tabetai desu ka?) ยากดื่มไหม (nomitai desu ka?) ในขณะที่มีสิ่งของที่กล่าวถึงวางอยู่ตรงหน้าถือว่าเป็นการเสียมารยาทอย่างยิ่ง ไม่ใช่เรื่องของความ ผิดถูกทางไวยากรณ์ หากแต่เป็นความเหมาะสมของการใช้ภาษา ซึ่งนักศึกษาไทยมักจะพูดติดอยู่บ่อย ๆ เช่น นักศึกษามีบัตรเข้าชมพิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้ง และ ต้องการจะให้บัตรนั้นแก่อาจารย์ที่สอนภาษาญี่ปุ่น จึงพูดว่า

18) Sensei, rooninyoo no hakubutsukan e ikitai desu ka?

อาจารย์คะ อยากไปดูพิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไหมคะ

ผู้ฟังชาวญี่ปุ่นจะรู้สึกขัดหูกับประโยคนี้มาก คนญี่ปุ่นจะไม่พูดทำนองนี้เด็ดขาด หากเราต้องการชวน อาจารย์ไปเที่ยวด้วยกันจะไม่ถามความต้องการโดยตรง แต่จะเสนอว่า

19) Ashita rooninyoo no hakubutsukan e ikun desu ga, go-isscho ni ikaga desu ka?

พรุ่งนี้จะไปพิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้ง จะไปด้วยกันไหมคะ

กรณีของการถามว่าชอบหรือไม่ชอบก็เช่นกัน สมมติไปเที่ยวชอโกโกโตมาซื้อชอคโกแลตมาและตั้งใจ จะให้เพื่อน ในภาษาญี่ปุ่นก่อนจะให้ของมักจะ

ถามว่าชอบหรือไม่ชอบก่อน ซึ่งการถามนี้ ไม่ได้ต้องการทราบ ว่า ชอบหรือไม่จริง ๆ หากแต่คาดเดาไว้ล่วงหน้าแล้วว่าฝ่ายตรงข้ามน่าจะชอบ ดังนั้นการถามว่า ชอบ หรือ ไม่ชอบ จึงถือเป็นการพูดหักทลายทั่ว ๆ ไป เหมือน ไปไหนมา กินข้าวหรือยัง ในภาษาไทย

การตอบปฏิเสธตรง ๆ ก็ถือเป็นการเสียมารยาทอีกเช่นกัน หากบังเอิญผู้ที่ถูกถามไม่ชอบชอคโกแลต ก็จะไม่พูดตรง ๆ ว่าไม่ชอบ แต่จะต้องพูดคลุมเครือแต่สื่อความหมายปฏิเสธ ดังบทสนทนาต่อไปนี้

20) A: chokoreeto ga suki desu ka? ชอบชอคโกแลตหรือเปล่า

B: Aa, um, chotto.....

อ้อ อืมม ไม่ค่อย.....

จะสังเกตได้ว่า คำว่า chotto เป็นคำที่สะดวกอย่างยิ่ง ใช้ในการปฏิเสธอย่างนิ่มนวลเพื่อไม่ให้กระทบกระเทือน จิตใจของคู่สนทนา

นอกจากนี้ คำคุณศัพท์แสดงอารมณ์ เช่น sabishii(เหงา) kanashii(เศร้าใจ) ureshii (ดีใจ) ก็ไม่สามารถ ใช้กับบุรุษที่ 2 และ 3 ได้เลย จะต้องผ่านการคาดคะเนของผู้พูดด้วยการเติม yoo da(ดูเหมือน), soo da(ท่าทาง), rashii (ทราบมาว่า) เป็นต้น

4. การใช้คำพูดตอบโต้ระหว่างการสนทนา

ในการสนทนาของญี่ปุ่น การสนทนาจะดำเนินไปอย่างราบรื่นหรือไม่ขึ้นอยู่กับ การรู้จักใช้ คำตอบโต้ระหว่างการสนทนา เช่น backchannels หากไม่มีการพูดตอบโต้ระหว่างการสนทนาเลย จะทำให้ฝ่าย ตรงข้ามเกิดความรู้สึกกังวลและไม่สามารถดำเนินการสนทนาต่อไปได้ การพูดตอบโต้นี้เป็น

ตัวกระตุ้นให้การ สนทนาราบรื่นและมีความหมายว่า “กำลังฟังอยู่” หรือ “เข้าใจแล้ว”

คำพูดตอบโต้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ คำพูดตอบโต้ประเภทเสียงอุทานแสดงความรู้สึก ของผู้พูดสั้น ๆ เช่น hai, haa, un, fun, soo, ee, oo, hoo, ara และคำพูดตอบโต้ประเภทที่มีความหมายสมบูรณ์ เช่น aa soo desu ne, ee soo desu ka, soo desu yo ne, aa hontoo ni, aa soo nan desu ka จากการวิเคราะห์ของ Nagata(2004) พบว่ามีคำพูดตอบโต้ประเภทเสียงอุทาน 49 ชนิด และ คำพูดตอบโต้ ประเภทที่มีความหมายสมบูรณ์ 60 ชนิด

การพูดตอบโต้มีลักษณะการใช้แตกต่างกันคือ ประเภทเสียงอุทานสั้น ๆ สามารถแทรกระหว่างประโยค ได้ แต่คำพูดตอบโต้ที่มีความหมายสมบูรณ์จะเอ่ยเมื่อคู่สนทนากล่าวจบประโยคเท่านั้น เช่นในประโยคข้างล่างนี้สามารถแทรกคำว่า un ได้ทั้งสองตำแหน่ง คือ □ และ □ แต่สำหรับคำว่า aa hontoo ni, aa soo nan desu ka จะใช้ได้เฉพาะในตำแหน่งที่สอง □ เท่านั้น เป็นต้น

21) senshuu no nichiyooobi ni ne, kazoku de kooen ni ittan desu yo.

เมื่อวันอาทิตย์ที่แล้วนะ ไปเที่ยวสวนสาธารณะกันทั้งครอบครัวเลยละ

22) senshuu no nichiyooobi ni ne [□], kazoku de kooen ni ittan desu yo.[□]

จังหวะที่จะแทรกคำพูดตอบโต้นี้อาจจะทำเมื่อคู่สนทนาหยุดพูดระยะหนึ่ง หรือพูดขัดขึ้นกลางคันระหว่าง ที่คู่สนทนากำลังพูดด้วยก็ได้ ผู้ที่สามารถใช้คำพูดตอบโต้ได้ถูกจังหวะจะโคน ถือว่าสามารถพูดภาษาญี่ปุ่นได้ อย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติเช่นกัน⁴

นอกจากการพูดตอบโต้ด้วย backchannels แล้ว การตอบรับ HAI หรือ การตอบปฏิเสธ IIE ของคนญี่ปุ่น ก็แตกต่างจาก การพูด YES หรือ NO คำว่า HAI มีความหมายว่า “ความคิดของคุณถูกต้องดีแล้ว” และ คำว่า IIE มีความหมายว่า “ความคิดของคุณไม่ถูกต้อง” การใช้คำว่า IIE จึงเทียบเท่ากับการ ปฏิเสธความคิดของฝ่าย ตรงข้าม ทำให้ไขยากและมักไม่ค่อยได้ยินคนญี่ปุ่นพูด กัน ลองดูบทสนทนาต่อไปนี้

23) A: Koohii o onomi ni narimasen ka?

จะรับกาแฟไหม

B: Iie, nemurenaku naru to ikemasen kara watashi wa nomimasen.

ไม่เอา เดี่ยวฉันนอนไม่หลับ ไม่ดื่มหรอก

นั้นเป็นการตอบที่กระตบกระเทือนจิตใจผู้ถามมาก แม้จะไม่อยากดื่มกาแฟก็ต้องตอบแบบเลียง ๆ เป็น

24) B: Hai, arigatoo gozaimasu.

Shikashi, chotto watashi wa nemurenaku naru tachi namon desu kara.

ค่ะ ขอบคุณ แต่ ฉันเป็นคนประเภทที่ดื่มกาแฟแล้วจะนอนไม่หลับ นะคะ

นอกจากนี้ การใช้คำเรียกชื่อในการสนทนาก็ถือเป็นลักษณะที่พิเศษอีก ลักษณะหนึ่งของภาษาญี่ปุ่น ภาษาทุกภาษา จะมีสรรพนามที่ใช้แทนคนกรณีที่

เรียกชื่อ เช่นในภาษาอังกฤษมี I แทนตัวผู้พูด YOU แทนตัวผู้ฟัง ซึ่งสามารถใช้ได้ กับคู่สนทนาทุกวัย และ สถานภาพ แต่ในภาษาญี่ปุ่น แม้จะมีคำว่า WATASHI แทน ตัวผู้พูด และ ANATA แทนตัวผู้ฟัง แต่เนื่องจากสังคมของคนญี่ปุ่นเป็นสังคมที่นิยมความอ่อนน้อมถ่อมตน และไม่ต้องการให้ตัวเอง โดดเด่น จึงหลีกเลี่ยงที่จะใช้สรรพนามแทนตัวเองและคู่สนทนา จึงเกิดคำถามว่า ถ้าเช่นนั้นคนญี่ปุ่นจะเรียก ตัวเอง และคู่สนทนาว่าอย่างไร

โดยทั่วไป จะละคำสรรพนาม โดยเฉพาะคำสรรพนามแทนตัวเอง จะละไว้ในฐานที่เข้าใจโดยการฟังจาก บริบทของการสนทนาก็จะทราบได้เองว่า ประธานของประโยคนั้นเป็นใคร การแนะนำตัวเองจึงควรหลีกเลี่ยงที่จะใช้ watashi ประโยคที่ 26 จึงเป็นภาษาญี่ปุ่นที่ธรรมชาติกว่าประโยคที่ 25

25) Watashi wa sawada to mooshimasu.

26) Sawada to mooshimasu.

สำหรับการเรียกฝ่ายตรงข้ามนั้น ในภาษาญี่ปุ่นนิยมใช้คำแสดงอาชีพ ตำแหน่งงาน หรือ คำลำดับ ญาติ มากกว่า เช่น

27) Sensei wa paatii ni irasshaimasu ka?

(กรณีใช้คำแสดงอาชีพ)

อาจารย์จะไปร่วมงานปาร์ตี้ไหมครับ

28) (แม่พูดกับลูกเล็ก ๆ) Okaasan sugu kaettekuru kara, matte te ne. (กรณีใช้คำลำดับญาติ)

เดี๋ยวแม่จะรีบกลับมา รอก่อนนะ

อย่างไรก็ตาม คำลำดับญาติไม่ใช่ว่าจะสามารถใช้ได้ทุกคำเช่นเดียวกับภาษาไทย ในภาษาไทย นิยมใช้คำลำดับญาติเรียกคนภายนอกด้วย และ ไม่มีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดในการใช้แต่อย่างใด สำหรับภาษาญี่ปุ่น เป็นเรื่องแปลกที่กรณี พี่เรียกตัวเองว่า “พี่” กับ น้อง และ น้องเรียกพี่ว่า “พี่” สามารถพูดได้ (30,33) แต่ พี่ไม่สามารถเรียกน้องว่า “น้อง” และ น้องไม่สามารถเรียกตัวเองว่า “น้อง”ได้ (31,32) ดังนี้

30) (พี่ชายพูดกับน้องชาย) Oniichan wa konban osoku kaeru yo.

คืนนี้พี่กลับตึกนะ

31) (พี่ชายพูดกับน้องชาย) *Ootoo wa konban osoku kaeru no ka?

น้อง คืนนี้กลับตึกหรือ

32) (น้องชายพูดกับพี่ชาย) *Ootoo wa konban osoku kaeru yo.

น้อง คืนนี้กลับตึกนะ

33) (น้องชายพูดกับพี่ชาย) Oniichan wa konban osoku kaeru no ka?

พี่ คืนนี้กลับตึกหรือ⁵

สรุป

ลักษณะการแสดงออกทางภาษาที่ได้นำมากล่าวถึงในบทความนี้เป็นลักษณะการแสดงออกทางภาษาญี่ปุ่นที่เรียกได้ว่าเป็นลักษณะที่โดดเด่นไม่ค่อยพบในภาษาอื่น ผู้เขียนมีความเห็นว่า สิ่งที่น่าจะเป็นปัญหา สำหรับผู้เรียนชาวไทยในการเรียนภาษาญี่ปุ่นหาใช่ คันจิ หรือ ไวยากรณ์ ไม่ หากแต่เป็นรูปแบบทางวัฒนธรรม หรือแนวความคิด ที่ซ่อนอยู่ในภาษา การทำความเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของคนญี่ปุ่นว่าเพราะเหตุใดจึงมีการ แสดง ออกทางภาษา เช่นนี้ จึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้การสื่อสารกับคนญี่ปุ่น เป็นไป อย่างราบรื่นขึ้น

อ้างอิง

1. ข้อมูลจากศูนย์ภาษามูลนิธิญี่ปุ่นกรุงเทพ ณ เดือน กันยายน 2003
2. ดุรายะละเอียดใน ทศนีย์ และ คณะ (2546)
3. เป็นลักษณะสากลทางภาษาอย่างหนึ่ง ดุรายะละเอียดใน Comrie 1989
4. ผลการสำรวจของ Yang Jing (2002) พบว่า รูปแบบการพูดตอบโต้ของคนญี่ปุ่นกับผู้เรียนภาษาญี่ปุ่น ชาวจีนนั้นแตกต่างกัน คนญี่ปุ่นมีแนวโน้มชอบพยักหน้า หรือ พูดตอบโต้เช่น Hai ในขณะที่ฟังคู่สนทนาพูดมากกว่า ส่วนคนจีนมีแนวโน้มที่จะยิ้มเพื่อเป็นการส่งสัญญาณให้คู่สนทนาดำเนินการสนทนาต่อ

หมายเหตุ เครื่องหมาย * หน้าประโยคตัวอย่าง หมายถึง ประโยคนั้นไม่ถูกต้อง และ เครื่องหมาย ?? หน้าประโยคตัวอย่างหมายถึง ประโยคนั้นไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับ

บรรณานุกรม

- (1) ทศนีย์ เมธาพิสิฐ, น้ำทิพย์ เมธเศรษฐ, สมเกียรติ เขวงกิจวณิช, สุนิย์รัตน์ เนียรเจริญสุข (2546) การสำรวจ ความต้องการของนักเรียนที่เรียนภาษาญี่ปุ่น ในมัธยมศึกษาตอนปลาย วารสารศิลปศาสตร์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 มกราคม – มิถุนายน พ.ศ. 2546
- (2) Comrie Bernard (1989), Gengo Fuhensei to Gengo Ruikeiron (Language Universals and Linguistic Typology) Hitsuzi Shobo.
- (3) Iori Isao (2001) Atarashii Nihongogaku Nyuumon, 3 A Corporation. Japan.pp.114-126.
- (4) Morita Yoshiyuki (1977) Kiso Nihongo. Kadokawa Shoten. P.49
- (5) Nagata Ryota (2004). The Function of Backchannels: The Focus of Backchannels Occurrence during Utterance. Journal of Japanese Language Teaching No.120, January 2004, pp.53-62.
- (6) Yang Jing (2002) The Difference of the Attitude to Japanese Backchannels between Japanese and Chinese Speakers, Journal of Japanese Language Teaching. No.114 July, 2002.